(North Lithuania) revealing part of a roughly 6x1.8 m storage pit from the second half of the 17th century (Fig. 1) that contained a cannon ball, several stove tile fragments, a large quantity of household pottery (Fig. 2), and many splintered animal bones.

Karolis Duderis

Kvartalas tarp Vilniaus ir Vytauto gatvių Biržuose

2020 m. Biržų istorinės miesto dalies (UK 17073) teritorijoje, planuojamų rekonstruoti kiemų vietoje, tarp Vilniaus ir Vytauto gatvių atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu ištirta 13 šurfų (28 m^2 ploto). Taip pat vykdyti žvalgymai (apie 2540 m^2 plote) kasamų aikštelių, takų bei kelio atodangų vietose. Anksčiau šioje teritorijoje archeologiniai kasinėjimai vyko 2015 m., kai šio straipsnio autorius žvalgė renovuojamų šilumos tinklų trasų vietose, kur Žemosios gatvės tęsinyje (į V nuo Vilniaus gatvės), trasos sienutės pjūvyje, H_{abs} 56,55–56,05 m, atidengti anksčiau neperkasto grunto sluoksniai. Sienutės pjūvyje fiksuotas nesuardytas XIX a. pabaigos – XX a. I pusės Žemosios gatvės grindinio fragmentas. Grindinys buvo klotas iš riedulių, kurių dydis buvo nuo 10x10 cm iki 20x15x10 cm (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 262–266). 2017 m. V. Muralio vykdytų žvalgomųjų tyrimų metu fiksuoti archeologinio pobūdžio vertingųjų savybių neturintys žemių sluoksniai su pavieniais XVII–XX a. radiniais (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 288–291).

Remdamiesi 1865 m. žemėlapiu, kuriame vaizduojamas schemiškas Biržų miesto planas, galime teigti, jog nagrinėjama teritorija buvo užstatyta – suformuotas sklypų ir gatvių tinklas. Žinoma, jog 1894 m. rugpjūčio 3 d. Biržų žydų bendruomenės atstovai kreipėsi į Panevėžio apskrities valdybą prašydami išgrįsti turgaus aikštę ir kai kurias gatves, tarp jų Vilniaus ir Karaimų. Skyrus 4 tūkst. rublių, buvo išgrįsta Turgaus aikštė, Vilniaus gatvė su 2 skersgatviais (Miškinis A., *Lietuvos urbanistikos paveldas*, t. IV: *Vidurio Lietuvos miestai ir miesteliai*, Vilnius, 2009, p. 37–38). Tikėtina, jog šiuo metu galėjusi būti išgrįsta nagrinėjama dabartinė Žemosios gatvės dalis tarp Vilniaus ir Vytauto gatvių. 1965 m. Biržų miesto tikrosios būklės plane matyti nagrinėjamos teritorijos vaizdas iki pradedant šioje vietoje statyti daugiabučius gyvenamuosius namus – Žemoji g. tęsėsi iki dabartinės Vytauto gatvės, o tarp Vilniaus ir Vytauto gatvių fiksuotas užstatymas, kuris XX a. 8 dešimtmetyje sunaikintas statant daugiabučius.

Archeologinių tyrimų metu teritorijoje tarp Vytauto g. 9 ir 11 bei Vilniaus g. 6 namų, įrengiamos aikštelės ŠR pusėje, 30–40 cm gylyje atidengtas apie 8x7 m dydžio XX a. I puse datuojamo pastato pamatų fragmentas. Pamatai buvo stipriai apardyti ankstesnių žemės judinimo darbų metu, jie apie 30 cm pločio, krauti iš vienos eilės lauko riedulių, kurie tarpusavyje nesurišti jokia medžiaga. Šurfe 4, 25 cm gylyje fiksuotas, tikėtina, to paties laikotarpio lauko riedulių grindinio fragmentas. Archeologiniu požiūriu vertingas kultūrinio sluoksnio horizontas, atidengtas šurfe 2, 50 cm gylyje, jame rasta XVII a. būdingos buitinės keramikos fragmentų. Šurfe 1, 70 cm gylyje fiksuotas perkasimo fragmentas, kuris tęsėsi iki 1,7 m gylio. Perkasimo užpilde rasta XVII a. būdingos buitinės keramikos radinių.

Tarp Vytauto g. 11 ir 13 pastatų bei teritorijoje tarp Vilniaus g. 6 ir 8 pastatų fiksuoti lauko riedulių grindinio fragmentai, priskirtini Žemosios gatvės tęsiniui. Grindinio fragmentai atidengti žvalgymų metu 30–55 cm gylyje, šurfe 8 – 75 cm (1 pav.), šurfe 9 – 85 cm gylyje.



1 pav. Šurfe 8 atidengtas grindinio fragmentas. K. Duderio nuotr.

Fig. 1. The paving fragment unearthed in test pit 8.



2 pav. Tarp Vilniaus gatvės ir Vilniaus g. 8 pastato atidengtas pastato fragmentas. K. Duderio nuotr.

Fig. 2. The building fragment unearthed between Vilniaus Street and the building at Vilniaus St. 8.

Remiantis istoriniais duomenimis bei kartografine medžiaga, XIX a. pabaigoje – XX a. I pusėje dabartinė Žemoji gatvė tęsėsi iki dabartinės Vytauto gatvės, o tarybiniu laikotarpiu statant daugiabučius bei tvarkant namų aplinką, ši gatvės dalis buvo užversta, paviršius paaukštintas. Tokiu būdu dalis gatvės atsidūrė 30–75 cm giliau nei dabartinis žemės paviršius.

Vilniaus g. 8 PR pusėje 40–60 cm gylyje atidengtas XX a. I puse datuojamo pastato pamatų fragmentas bei nedidelis Vilniaus gatvės grindinio fragmentas (2 pav.). Apie 6x6 m dydžio pastato pamatai formuoti iš lauko riedulių, tarpusavyje rištų cementiniu prastos kokybės skiediniu. Keliose vietose pastebėta kalkinio skiedinio likučių, kas rodo, jog pastatas galėjo būti perstatytas kelis kartus. Pamatai buvo apie 60 cm pločio. Tyrimų metu fiksuotas pastatas, stovėjęs ties Vilniaus ir Žemosios gatvių sankryža.

The Quarter between Vilniaus and Vytauto Streets in Biržai

In 2020, 13 test pits (totalling 28 m^2) were excavated and roughly 2540 m^2 surveyed in the quarter between Vilniaus and Vytauto Streets in Biržai. A building fragment from the first half of the 20th century and a sparse 17th-century cultural layer horizon were unearthed between the houses at Vytauto St. 9 and 11 as well as at Vilniaus St. 6. A late 19th – first half of the 20th-century continuation of Žemosios Street, i.e. fragments of fieldstone paving, were recorded between the buildings at Vytauto St. 11 and 13 and between Vilniaus St. 6 and 8 (Fig. 1). Foundation fragments from a first half of the 20th-century building were unearthed on the SE side of the building at Vilniaus St. 8 (Fig. 2).